

Autor: Prof. S i m a n o v (reakcia na televíznu debatu ministra životného prostredia p. Mgr. Richarda Brabce a podpredsedu vlády ČR o stave a dôsledkoch kalamity v lesoch Českej republiky).

LESNICTVÍ: Toč se a vrč, můj kolovrátku...

Tyto verše Karla Jaromíra Erbena se mi vybavily 17. prosince 2018 při sledování Interview ČT24, v kterém zpovídala moderátorka Zuzana Tvarůžková Mgr. Richarda Brabce, místopředsedu vlády a ministra životního prostředí. Ten, jsa tázán na kůrovce, stále opakoval: kůrovcová kalamita je následek sucha a děláme, co je v našich silách. Když už se zdálo, že by mohla moderátorka drmolení jeho mantry přerušit, nasadil pan ministr „da capo al Fine.“ Ukázal se jako dobrý žák MUDr. Plzáka, autora receptu „Zatloukat, zatloukat, zatloukat, a když se to provalí, tak zase zatloukat“, který byl sice formulován pro nevěrné manžele, ale vystoupení pana ministra v televizi potvrdilo jeho univerzálnost. Nicméně je možné, že nás pan ministr nechtěl v adventní čas děsit, než drsnou pravdu zvolil milosrdnou lež, a řídil se tak posledními verši ze vzpomenuté básně

Však lépe v mylné naději sníti, před sebou čirou temnotu, nežli budoucnost odhaliti, strašlivou poznati jistotu!

Teď už je po adventu, a snad si můžeme přiznat, že je to „trochu“ jinak. Současná kůrovcová apokalypsa (kalamita je příliš slabé slovo) je důsledkem více faktorů, a počasí není zdaleka jediným a už vůbec ne nejvýznamnějším. Kůrovcová apokalypsa je špičkou ledovce - a tím ledovcem je totální krize českého lesnictví, které kůrovec jen dorazil. Nalejme si po Silvestru čistého vína a podívejme se na pořadí faktorů, které kůrovcovou kalamitu spustily:

a) Rozhodujícím byl způsob transformace lesního hospodářství v roce 1992, při kterém politické rozhodnutí zbavilo státní lesy (až na výjimky) **vlastních kapacit**. Kůrovcem napadený strom byl do té doby pokácen, odkorněn, kůra a klest spáleny a plocha, na které se zpracování stromu odehrálo, byla chemicky asanována. V systému výběrových řízení na to nestačí ani tři měsíce.

Těžební firmy vyznávají jediné náboženství, a tím je **ekonomismus**. Proto opustily pracnou a nákladnou sanaci dříví napadeného kůrovcem odkorňováním či chemickou sanací, a místo nich zvolily „sanaci odvozem“, což je odvezení neošetřeného napadeného dříví z lesa k odběrateli. Vzhledem k soudobým odvozním vzdálenostem (i přes 100 km) to bylo něco jako autokarový výlet pro kůrovce, který si mohl vystoupit, kde se mu zalíbilo.

Nejvážnější důsledky má způsob prodeje dříví ze státních lesů. Je to s podivem, ale ani téměř po 30 letech významná část laické veřejnosti netuší, že dříví vytěžené ze státních lesů státním lesům nepatří a neobchodují s ním. Vykonáním smluvních prací se vlastníkem vytěženého dříví stává těžební firma. To je klíčový moment. V zájmu těžebních firem je zcela pochopitelně to, aby dříví na trhu bylo co nejvíce (nejlépe přebytek), aby si mohly diktovat přemrštěné kvalitativní požadavky a vynutit si co nejnižší ceny. V extrémních, ale bohužel reálných případech i ceny záporné! To naráží na skutečnost, že lesnictví je trvale udržitelná činnost, která prostřednictvím **etátu** (povolené výše těžby) umožňuje vytěžit maximálně tolik dříví, kolik za stejnou dobu přiroste. Dábel je ale ukryt v detailu, že etát je překročitelný v případě zpracovávání nahodilých těžeb. Z toho je možné odvodit, že urychlené a definitivní zpracování kalamity není v zájmu těžebních firem.

Průběh přetěžeb v letech 1981-2018

Graf zachycuje mírné přetěžby v 80. letech (způsobené řadou za sebou jdoucích živelních kalamit), pokles těžeb pod únosnou mez počátkem 90. let (omezením těžeb ve státních lesích v období řešení restitucí) a nárůst přetěžeb do konce roku 2018 na 65 mil. m³, což znamená, že už je vytěženo dříví, na které měla přijít řada až za 5 let. Vzhledem k tomu, že mezi těžbami provedenými (podle národní inventarizace lesů) a těžbami vykázanými je rozdíl až 20 %, může být reálná přetěžba až 80 mil. m³.

V dotačním kapitalismu je možné získat nějakou dotaci na „zpracování znehodnoceného dřeva“, a proto lze často číst či slyšet žalostný nářek zpracovatelů dříví „že musejí zpracovávat kalamitou znehodnocené dříví“. Pro ty, kteří se v problematice neorientují, chci připomenout, že kůrovec je podkorní hmyz, který **poškozuje pouze lýko** (proto se mu také říká lýkožrout). Dříví tedy opravdu, ale opravdu nepoškozuje a mechanické vlastnosti [dřeva](#) se vysycháním až do bodu nasycení vláken nemění, což znamená, že kůrovcem napadené, včas vytěžené stromy nevykazují vyšší řezné odpory při pořezu než dříví čerstvé. Zařazení veškerého kůrovcového dříví do stejné cenové kategorie se soušemi je tedy jednoznačně obchodní trik dřevařů a zneužití situace.

Smrk je hlavní hospodářskou dřevinou a všechny velké pilařské provozy v ČR neřezou nic jiného než smrk. Kalamita ve smrku je pro ně tak mnohem příjemnější, než by byla třeba kalamita způsobená v habru kůrovcem bělokazem habrovým. Z toho lze odvodit konspirační teorii, že určité skupině našich spoluobčanů udržování rozsahu kalamity ve smrku vyhovuje.

b) Dalším faktorem je **záměrné hýčkání kůrovce**. Předchozí generace lesníků věděly, co kůrovec dokáže, a měly z něj doslova strach. První migrace záměrně pěstovaného kůrovce k nám dorazila z Národního parku Bavorský les počátkem 80. let do oblasti Borových Lad a Knížecích Plání na Šumavě. Vzhledem k tomu, že se tato importovaná kalamita šířila „za dráty“ v tehdejších hraničním pásmu, bylo k jejímu zpracování potřeba úsilí všech lesních závodů Jihočeských státních lesů.

Počátkem 90. let putovala po ČR německá výstava velebící kůrovce způsobem „pohleďte, kolik milionů těchto roztomilých broučinků uživí jeden festmeter dřeva“. Toho se chytili naši zelení iluzionisté, kteří pak po vyhlášení Národního parku Šumava v roce 1991 prosadili, aby se ze Šumavy (a dalších území pod jejich kuratelou) stala chovná stanice kůrovců. Módní vlny „kůrovec je tvor boží“ se chytili i někteří vědci, jejichž hraběcí rady typu „kůrovec je nedílnou součástí lesního ekosystému“, „kůrovec tu byl dávno před námi“, „s kůrovcem se zdravý les vyrovná, a nezdravý les ať zhyne“, „kůrovec je architekt lesa“, „řízený rozpad smrčín prostřednictvím kůrovce“, „kůrovec zahubí nepůvodní smrky a autochtonním se vyhne“, „kůrovec Šumavě hodně pomohl“ či „šíření kůrovce se samovolně zastaví“ vstoupily do podvědomí veřejnosti i lesníků.

Obava, že by lesníci chudáka kůrovce zcela vyhubili, není důvodná. Lesníci o to ani neusilují, ale znají pojem **základní stav**, což je takový výskyt, při kterém kůrovec nepůsobí významné hospodářské škody. Jinými slovy to znamená, že určitý objem kůrovcem napadených a následně vytěžených stromů je obvyklý. Při překročení základního stavu, které je indikováno kontrolními metodami ochrany lesů, by měl následovat účinný zásah proti němu.

Vývoj množství kůrovcem napadeného a vytěženého dříví

V grafu je zřejmé, že základnímu stavu kůrovců odpovídá vytěžení 200-300 tis. m³ kůrovcového dříví ročně. Prudký růst objemu kůrovcového dříví po roce 1992 signalizuje vazbu na provedení transformace lesního hospodářství a nikoliv na náhlou změnu charakteru počasí. První nárůst kůrovce po roce 1992 se podařilo zvládnout jen proto, že v té době byl ještě funkční systém jeden bývalý lesní závod = jedna lesní správa + jedna lesní akciová společnost. Poté už žádná územní vazba mezi správou lesů a vykonáváním činností v nich neexistovala, což se projevilo exponenciálním růstem kůrovcových těžeb. A za škodolibou poznámku stojí, že k růstu kůrovcových těžeb nedošlo v roce 2015 (jak zaznělo v kolovrátku pana ministra), ale že na růst kůrovcových těžeb státní správa lesů nereagovala nejméně od

roku 2002. V grafu chybí rok 2018, kdy katastrofa vygradovala (konečná hodnota může být i vyšší než 15 mil. m³).

c) Posledním faktorem je počasí, přesněji řečeno dlouhodobé nadprůměrné teploty a sucho, což hmyzu všeobecně vyhovuje a v roce 2018 dokonce umožnilo dokončení třetí generace rojení kůrovce. Deklarovat tento faktor jako jediný a rozhodující je ale hrubou manipulací s fakty. Průběh počasí samozřejmě ovlivnil vývoj kůrovce, ale pokud by ochrana lesa a státní správa lesů fungovaly tak, jak mají, nedosáhla by kalamita apokalyptické úrovně!

Pan ministr se nijak hlouběji nezabýval tím, co bude dál, což mě znepokojilo, protože lesy zaujímaly (před kalamitou) 33-34 % výměry státu (podle toho, zda uvažujeme lesní půdu, či jen porostní půdu), a jsou tak jistě významnou složkou životního prostředí, nad nímž má jeho resort absolutistickou moc.

Protože současný rozměr lesnické katastrofy naše země nezaznamenaly, nikdo není schopen na základě vlastní zkušenosti předvídat, jaký bude další vývoj. Podle rozlohy vznikajících holin a požadavků zelených iluzionistů na odklad zalesnění až o 20 let lze očekávat, že i pokud se vůbec podaří české lesy sanovat, bude tím české lesnictví poznamenáno nejméně 150 let.

Když jsem hledal poučení v historii, našel jsem, že ve Francii vydal po třicetileté válce roku 1669 král Ludvík XIV. **Ordonnance des eaux et forêts** (*Vyhláška o vodách a lesích*), jejímž cílem bylo obnovit válkou zdevastované lesy, a v preambuli vyhlášky uvedl, že nepořádek v lesích je tak rozsáhlý, že se všechna nápravná opatření zdají marná. A uvědomil jsem si, že nemohu nadále v mylné naději snít, protože u nás neexistuje žádný monarcha, který by dokázal vůbec nějaká nápravná opatření prosadit. Parlament i vláda mají „v šuplíku“ několik zpráv NKÚ konstatujících, že systém obhospodařování (spíše neobhospodařování) státních lesů je nevhodný, a ani očividný kolaps tohoto systému nepřiměl tyto ctihodné instituce k tomu, aby na zprávy NKÚ či kolaps systému nějak reagovaly. Svědčí to o tom, že výkonnou moc ve státě nemají tyto instituce, ale skuteční vlastníci státu, kteří z něj profitují.

Poznámka:

Reakcia p. Prof. Simanova na televíznu debatu s ministrom životného prostredia ČR upozorňuje aj MPRV SR a odbornú lesnícku verejnosť na potrebu politického riešenia problémov lesného hospodárstva na celoštátnej úrovni v Programovom vyhlásení vlády a následne vo Vládnom programe SR, za plnenie opatrení ktorých by niesli priamu zodpovednosť zainteresovaní rezortní ministri.